

*Євген Борисович Кубко,
головний науковий співробітник
відділу теорії держави і права Інституту
держави і права імені В. М. Корецького НАН України,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України
ORCID: 0009-0005-0775-5582*

ПРАВО ЯК ОБ'ЄКТ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ (СУЧАСНІ КОНЦЕПЦІЇ)

Вступ. Право завжди розглядалося як об'єкт теоретико-методологічного дослідження, що передбачає розуміння права як явища, яке становить один із основних елементів суспільства й розвивається в його межах з характерними рисами динаміки політико-правових процесів. Право як визначений об'єкт теоретичного дослідження передбачає й розуміння можливих (адекватних) методів такого дослідження, тобто передбачає розвиток відповідної методології. В умовах бурхливого розвитку різноманітних теоретичних конструкцій сучасного права, які пов'язані передусім з уніфікованими процесами глобалізації, тотальної комп'ютеризації, світової інформатизації, діджиталізації тощо, розвиток новітніх концепцій права стає не тільки закономірним, а й необхідним. Сучасні правові системи, а також їх теоретичне обґрунтування позбавлені єдиних ідеологічних догматів і фактично стають зрозумілими не стільки з погляду філософських уявлень про навколишній світ і про соціально-політичне середовище, скільки з точки зору реальної юридичної практики. Тому правові концепції, які активно включаються в науковий обіг, прямо пов'язані з інтерпретацією правової дійсності й відповідають сучасним уявленням про право. Відповідно можна констатувати виникнення так званого методологічного плюралізму, тобто паралельного існування на теоретико-методологічному рівні різних концепцій, які тією чи іншою мірою відображають чинну юридичну практику й реальні потреби правового регулювання. Саме така методологічна ситуація, яка здається доволі ускладненою, а інколи й позбавленою *prima facie* логічного змісту, існує в реальності й потребує відповідного ставлення, а також розуміння причин і наслідків виникнення сучасних концепцій, визначення можливостей їх використання в сучасній практиці української держави.

Стан розробки проблеми. У вітчизняній науковій літературі питання сучасних концепцій розглядалося лише епізодично й без більш-менш системного уявлення, хоча загальні тенденції визначалися як у теоретичних, так і в галузевих дослідженнях. Окремі проблеми досліджували українські вчені М. Козюбра, Н. Оніщенко, С. Шевчук, М. Костицький, О. Скрипнюк, Н. Пархоменко, П. Рабінович та ін. Проте такі дослідження здебільшого базувалися на критиці позитивістських і неопозитивістських теорій, а сучасні школи й науки напрями аналізувалися лише частково. На жаль, системне уявлення про новітні правові концепції, які визначають сучасне право як об'єкт дослідження, можна вважати недостатньо розвинутим, і тому важливим завданням вітчизняної юридичної науки стає глибше усвідомлення таких концепцій. У відомих зарубіжних наукових центрах (як правило, в університетах) проводиться набагато більше правових досліджень, результати яких оприлюднюються в науковій літературі (здебільшого це монографії) і в численних публікаціях. У найбільш концентрованому вигляді ці концепції викладені в авторитетних американських наукових журналах, як-от *Harvard Law Review*, *Columbia Law Review*, *University of Pennsylvania Law Review* та інші таких же масштабу й визнаності.

Виклад основного матеріалу. В умовах швидких соціальних, політичних та економічних змін у світі, а також через неминучу нестабільність, яка на регіональному рівні інколи набуває характеру турбулентності, дедалі актуальнішим для юридичної науки й суспільства загалом стає питання про роль і місце сучасного права. Надзвичайної важливості набуває стабільність правових систем

за одночасної гнучкості самого процесу правового регулювання в реальних умовах функціонування політико-правових інститутів. Отже, виникає питання про саму сутність сучасного права, його основні трансформаційні характеристики, можливості вирішення багатомірних проблем сучасності як на рівні національної держави, так і на рівні міжнародного регулювання. Актуальність проблеми особливо відчутно загострюється фактом брутального порушення міжнародного права агресивною війною проти України, нападом на Ізраїль і війною на Близькому Сході, змінами статусності універсальних міжнародних організацій тощо.

Численні дослідження права і його сутнісних характеристик дають можливість констатувати, що єдиного чи хоча б визнаного більшістю дослідників розуміння права в загальноісторичному контексті й в умовах сучасності не існує – йдеться як про традиційні уявлення про право, так і про його сучасні виміри.

Очевидно, що право як соціальний інститут не може залишатися сталим упродовж значного історичного періоду, відповідно і розуміння права не може залишатися стабільним у різні соціальні епохи. Не заглиблюючись у сутність політологічних дискусій про характеристики світової соціально-політичної реальності, вважаємо за доцільне зосередитися саме на правових характеристиках трансформаційних процесів як у загальнотеоретичному, так і в прикладному й навіть у національному розумінні, а також на тому, чи існує відповідність між розумінням сутності права і процесами, які відбуваються в різних правових системах і в різних юрисдикціях.

Право – це об'єкт дослідження, який має багато вимірів, що неодноразово зауважувалося в науковій літературі [1]. Якщо простежити за правовими дослідженнями, починаючи із стародавніх часів, то можна констатувати, що право завжди трактувалося як стабільний інститут регулювання суспільних відносин. Проте право як об'єктивне явище можна розглядати тільки як відносно стабільну соціальну конструкцію, яка, хоча й повільно, але все-таки постійно змінювалася. У сучасному світі відбуваються нові якісні зміни в розумінні права і його практичного використання, що пояснюється значним розширенням сфери правового регулювання суспільних відносин, яких раніше просто не існувало (сфера ІТ, унікальні об'єкти інтелектуальної власності, соціальні мережі тощо), а також із суттєвим поглибленням і деталізацією самих правовідносин. Фактично в розумінні основних характеристик сучасного права відбувається теоретичний і методологічний вибух.

Така гостра вибухова ситуація зумовлена багатьма факторами. По-перше, кількісний і якісний розвиток правових інститутів і соціальних відносин, які підпадають під правове регулювання, робить правомірним питання про можливість і доцільність визначення права як об'єкта дослідження в цілому, абстрагуючись від його національних, регіональних, галузевих та (і/або) інших характеристик. З одного боку, багато соціально-економічних і правових (особливо міжнародно-правових) процесів зазнали певної глобалізації, а з другого – бурхливо розвивається й деталізується локальне (галузеве) правове регулювання.

Глобалізація зовсім не означає механічної стабільності (стандартизації) в глобальному масштабі, оскільки саме право як універсальний механізм не залишається стабільним, а стає дедалі динамічнішим, гнучкішим і ускладненішим. Відповідно глобалізація з погляду правових механізмів означає поширення на глобальному рівні такої нестабільності й ускладненості. Наприклад, якщо розглядати таку природно стабільну сферу, як банківське регулювання, то можна помітити, що за останні роки фактично утвердилося глобальне регулювання цієї сфери, але водночас саме банківське право залишається доволі складним і фактично базується на автономних галузевих правових принципах, які властиві саме для банківської сфери. Чи відповідають такі галузеві правові принципи загальним принципам права, його основним інститутам, його первинній сутності, захисту прав споживачів, прав вкладників і взагалі прав людини, залишається відкритим питанням. Отже, банківська сфера й банківське право в умовах глобалізації стає дещо виокремленою сферою правового регулювання зі своїми автономними правовими принципами, які можуть призводити до суперечностей із традиційними загальними принципами права, що підтверджують численні скандали у банківській сфері по всьому світу, пов'язані з порушенням права споживачів, вкладників, громадян; пов'язані з порушенням прав власності й інших глобальних правових інститутів і принципів.

По-друге, гостра суперечка теоретико-методологічного рівня про розуміння права пов'язана з тим, що галузеві теоретичні конструкції протягом багатьох років фактично підлаштовувалися під

певні політичні потреби й мали виконувати завдання, породжені тими чи іншими політичними й соціальними обставинами. Це призводило до того, що загальне розуміння права базувалося на піднесенні до абсолюту якогось із аспектів сутності права, тих чи інших властивостей, які були актуальними в певний історичний період. Якщо розглянути період класового розуміння права, коли його сутність зводилася лише до певного віддзеркалювання в суспільстві класової боротьби, то можна помітити, що класова характеристика права, його класові аспекти (які, безумовно, існують практично в усіх соціально-економічних формаціях), розглядалася як сутність самого права. Відповідно інші сутнісні характеристики права, як-от гуманізм і моральність, демократизм і рівність перед законом та інші, розглядалися тільки як підпорядковані другорядні правові елементи.

Можна сказати, що теоретична абсолютизація окремих характеристик права фактично зберігалася впродовж довготривалої історії досліджень правових інститутів, але в останні десятиліття ситуація кардинально змінюється. Кількісний і якісний розвиток права, багатополарність правових систем призводять до того, що фактично одномасштабна характеристика сутності права руйнується, а натомість з'являються численні правові теорії. Така правова ситуація розглядається нами як об'єктивне явище, як закономірний розвиток демократичних правових інститутів і теоретичних поглядів на право у розвинутих правових системах. Звичайно, слід залишити поза науковою увагою правові чи, скоріше, антиправові процеси й «дослідження» в тоталітарних державах, де теоретичні правові конструкції мають відверто пропагандистський (імперський, шовіністичний) характер і тому не можуть вважатися науковими.

Третім важливим фактором гостроти / вибуховості теоретико-методологічної ситуації можна вважати своєрідний перехід загальнотеоретичних уявлень про право в площину формування теоретичних конструкцій, які розглядають і/або досліджують відособлені правові явища, галузі чи сфери права. Тобто з'явилася пропозиція розглядати право не взагалі (не в загальному), а формувати теорію права в конкретних правових сферах (правотворчість, правозастосування, юридична й особливо судова практика) або навіть у окремих галузях права. Прикладом можуть стати спроби створити незалежну конструкцію адміністративного права, яка набуває характеру концепції неklasичного адміністративного регулювання. Прихильники цієї концепції констатують, що адміністративно-правова думка характеризується відсутністю будь-якої домінуючої тенденції, і тому стан адміністративного права, наприклад у Сполучених Штатах Америки, відображає певний прагматичний компроміс між судовою діяльністю й судовими прерогативами, які поєднуються з деякою свободою адміністративних агентств (органів) у питаннях як загальної, так і галузевої правової політики. Повага до судової дієздатності наштовхується на невпевненість у владі, на побоювання, що влада виявиться слабкою й безвідповідальною, і в результаті утворюється окрема доктринальна структура моделювання адміністративної свободи, яка деталізується залежно від наукової передбачуваності [2], що відображається в сучасних правових концепціях.

Отже, у сучасній юридичній науці виникають численні правові концепції, які тією чи іншою мірою пояснюють сутність права, виходячи з правового регулювання в конкретній правовій сфері, а відтак побудова єдиної теорії права стає дедалі складнішою і втрачає необхідність з практичної точки зору. На тлі такої ситуації виникають ідеї уніфікувати розуміння основних правових інститутів і юридичних конструкцій у виокремлених сферах.

Упродовж останніх десятиліть дедалі більшого значення й поширення набуває концепція правового текстуалізму, який фактично пов'язує правове регулювання й правозастосування лише з необхідністю суворого дотримання текстів законів, а відтак обґрунтовує практичне вирішення юридичних (особливо судових) питань, спираючись лише на текст правового акта й ігноруючи відомі доктрини чи усталені наукові постулати (канони) [3]. Така правова конструкція стосується насамперед юридичної чи, головним чином, судової практики.

Прихильники цієї концепції ставлять під сумнів існування будь-яких загальнотеоретичних канонів, а відтак і твердження, що текстуальність – це єдина основа та сутність права [4]. Вони ігнорують практично все, крім тексту правового акта, і, спираючись на гасло «право – це текст закону», намагаються надати цій концепції універсального характеру, хоча науковцями, особливо прихильниками загального права (Common Law) [5], це сприймається неоднозначно. У деяких правових системах і закордонних юрисдикціях розуміння концепції текстуалізму не стало визна-

чальним, а отже, розглядається як ще одна спроба концептуального осмислення природи й сутності права [6].

Поряд із концепцією текстуалізму розвивається й концепція реального права (*real law*), сутність якої полягає в тому, що право – це не тільки тексти законів, законодавство, нормативні акти, а й цілий комплекс впливів на поведінку людини, які, врешті, приводять до конкретного регулювання. Наприклад, прихильники концепції *real law* вважають, що інколи правове регулювання відбувається й без конкретного правового припису, який регулює поведінку людини, бо навіть за відсутності конкретного акта, конкретного правового припису або тоді, коли такі приписи невідомі, людина може поводитися логічно, ефективно й згідно із загальними принципами логіки. Відповідно юридичні доктрини (канони) мають велике значення й мають доповнювати ті правові регуляції, які зафіксовані в правових актах, актах законодавства чи в актах правозастосування. Своєю чергою ці канони мають впливати і впливають не тільки на поведінку конкретної особи або конкретних соціальних утворень, а й на сутність самого тексту правового акта, а відтак правовий акт перестає бути універсальною сутністю права, а стає тільки одним із його елементів [7].

Сьогодні можна прогнозувати, що концепція реального права в майбутньому може набути подальшого розвитку у зв'язку з проникненням у формування правової матерії й особливо в законотворчу й судову практику штучного інтелекту (ШІ), про що свідчать останні публікації у США, де це питання досліджується найглибше. У сфері дії права штучний інтелект, який за своєю природою позбавлений ідеологічних і навіть теоретичних нашарувань, уже домінує в юридичних дослідженнях, у автоматизації юридичного документообігу, судових розглядах (слуханнях), юридичній практиці загалом, юридичній аналітиці, підготовці проєктів юридичних актів тощо [8]. Практичне використання штучного інтелекту неодмінно ставитиме питання (і такі приклади вже є) про зміну або принаймні про доповнення правової термінології, про можливість при використанні штучного інтелекту надати технічним поняттям юридичного значення. Уже сьогодні ця проблема обговорюється, а її практична реалізація відбувається в юридичному процесі [9].

Практичне застосування штучного інтелекту і його поширення в реальній правовій дійсності, безумовно, потребуватиме теоретичного усвідомлення місця ШІ в правовій системі і впливу цієї галузі інформатики на загальні характеристики права, напрями його трансформації, узгодженість з чинними правовими концепціями. Сьогодні з деякою впевненістю можна стверджувати, що штучний інтелект і його використання можуть розглядатися як підтвердження позитивістської концепції права і/або її сучасної інтерпретації – концепції *real law*, які вже схематично розглянуті вище. Водночас слід враховувати й інші обставини.

Проблема позитивізму доволі ґрунтовно проаналізована у вітчизняній науковій юридичній літературі [10]. Проте здебільшого аналізуються зародження позитивізму й розвиток концепції в минулому, а також характеризуються наукові надбання основних представників цього напрямку. Безумовно, цей етап пізнання природи сучасного права необхідний, але недостатній для всебічного розуміння сучасних концепцій і новітніх поглядів на право.

Важливо, що позитивістські й неопозитивістські вчення виходили насамперед із філософського осмислення суспільства, його культурологічного й ідеологічного розвитку в історичній ретроспективі. Але сучасні концепції й погляди навряд чи можна виводити із філософських уявлень про сучасне суспільство. Принаймні такі уявлення відображають, скоріше, тло, а не суть. Відповідно сучасне право як об'єкт теоретико-методологічного дослідження має базуватися на аналізі реальної юридичної практики, бо саме аналіз функціонування цієї сфери дає змогу зрозуміти сутність сучасного права.

Саме на базі аналізу юридичної практики виникає теоретико-методологічний напрям дослідження, який у науковій зарубіжній літературі визначається як оригіналізм. Теоретична суть цього методологічного напрямку – визнання переважного значення (визначення, з'ясування, встановлення) оригінальних (джерельних) характеристик права. Представники цієї теорії наполягають, що сутність закону, а відтак і права загалом, залежить від подій, які відбулися в минулому, від розуміння умов, за яких приймалися нормативні акти, від мети ухвалення цих документів і очікуваних на час їх прийняття наслідків. Отже, оригіналісти (науковці, які поділяють такі погляди) наполягають, що існують певні історично зумовлені стандарти правильної правової дії, які визначаються тим, що утворюють або передбачають утворення найкращих правових наслідків.

Така концепція не суперечить загально визнаній діалектичній методології, оскільки діалектика вимагає вивчення явища з часу виникнення до сучасного стану, а також можливості змін у майбутньому. Таке діалектичне тлумачення, хоча й має для юридичної практики важливе методологічне значення, проте не дає можливості достеменно зрозуміти сутність і основні характеристики сучасного права.

Цікаво зауважити, що оригіналізм сучасних наукових досліджень став базою для подальшого розвитку цієї теорії й для появи концепції неооригіналізму, послідовники якого помітно поглибили первину концепцію й водночас відхилили деякі її постулати. Скажімо, якщо оригіналісти наполягають, що право залежить від факторів минулого, то неооригіналісти констатують, що багато фактів минулого нам невідомі, а юристи й особливо судді недостатньо глибоко знають історію, і що концепція оригіналізму може бути прикриттям консервативної правової політики або ж, навпаки, прикриттям недостатньо консервативної правової дії. Тож виникає потреба в правових стандартах правильності, що до певної міри суперечить чинним процедурам прийняття правових рішень. Саме в правових стандартах можна точніше встановити умови виникнення й становлення правових рішень, а отже, й супровідні факти до відповідних дій [11, с. 789].

Стандарти у сфері права мають певну структурованість, що, на нашу думку, опосередковано поділяють оригіналісти. Здається доцільним виділяти внутрішню тривірневу структуру таких стандартів. На першому рівні стандарт формується на основі певних правових актів, особливо коли йдеться про міжнародні правові акти. На другому рівні відбувається фіксація правового стандарту юрисдикційними (судовими або арбітражними) органами, тобто правовий стандарт набуває властивостей використовуваності в рішеннях юрисдикційних органів. І нарешті, на третьому рівні стандарт має бути визнаний на певній доктринальній основі, тобто в науковій чи в навчальній юридичній літературі, незалежно від теоретико-методологічної інтерпретації [12].

Не звертаючись до дискусій між оригіналістами й неооригіналістами, слід зауважити, що в зарубіжній науковій літературі визнається, що концепція оригіналізму може дати чіткі відповіді на деякі важливі спірні питання. Як зазначає професор Стівен Сакс, *«теорія обирає пункт призначення, а не маршрут»*, і далі пояснює, що оригіналісти вважають свої аргументи на користь існування правового стандарту найвагомішими. Недаремно оригіналізм інколи називають інтерпретативною методологією, оскільки саме вона дає можливість інтерпретувати (пояснювати) сутність права і, як ми вже зазначали, найчастіше через аналіз сучасної юридичної практики [13].

Близькими до згаданих вище теорій і поглядів методологічного характеру є теорія інтенціоналізму (intentionalism) й теорія перпозивізму (purposivism). Згідно з теорією інтенціоналізму закони визначаються суб'єктивними законотворчими намірами (intention) законодавців, які ці закони ухвалюють. Проте цікаво зауважити, що теорію інтенціоналізму Верховний суд США нещодавно відкинув як таку й висловив критичні зауваження найпомітнішим прихильникам цієї теорії. Суть одного із зауважень полягає в тому, що протягом XIX і XX століть інтенціоналістська теорія сформувала фундаментальне передбачення, на якому була побудована структура принципів інтерпретації [14]. Тривалий час у західній правовій традиції і західній правовій практиці існувала так звана австралійська концепція (традиція) посилалися на законодавчі наміри, що було однією з умов розвитку і прийняття інтенціоналістської теорії. Таким чином тлумачення законів, а відтак і розуміння сутності права, яке базувалося й на теорії текстуалізму, фактично поєднувало чинну на певний момент юридичну практику з правотворчістю як елементом існування права й елементом визначення його природи.

В основу розуміння перпозивізму як концепції сутності права покладено саме мету (purpose) ухвалення того чи іншого законодавчого акта. Звичайно, ця теорія має багато спільного з теоріями текстуалізму й інтенціоналізму, але її прихильники наголошують (зосереджуються) не тільки на меті прийняття правового акта, а й на меті застосування й на отриманих наслідках.

Отже, текстуалізм відрізняється від інтенціоналізму й перпозивізму, і розрив між ними постійно збільшується. Якщо основна директива текстуалізму полягає в тому, що формалістична аксіома *«текст правового акта є правом»*, то це фундаментально відрізняється від інтерпретивних методів інтенціоналізму й перпозивізму. Більше того, згадана формалістична аксіома має експансивістську логіку, яка з розвитком логічних наслідків аксіоми збільшує розрив між текстуалізмом та іншими методами інтерпретації. Проте, як зауважують дослідники, теоретичні розбіжності між

концепціями інколи призводять до справжньої методологічної війни на рівні прийняття судових рішень, особливо на рівні вищих судових інстанцій. Наприклад, у відомій судовій справі *Astrue v Redcliff* Верховний суд США ще раз серйозно розглянув питання тлумачення законів.

У своєму рішенні Верховний суд базувався на аналізі простого значення тексту законів, які в юридичних словниках визначали ключові терміни й прецеденти. Проте в окремому листі меншість суддів Верховного суду наполягала, що, приймаючи відповідний закон, Конгрес ніколи не мав наміру отримати той результат, який був зафіксований у судовому рішенні. Вони визначали також, що практичний ефект від рішення суду полягатиме в серйозному спотворенні первинної мети, первинних намірів законодавців. Складність полягає в тому, що меншість суддів, які не погодилися з рішенням Верховного суду, зауважили, що судові рішення відхилилося від намірів Конгресу й від первинно визначених цілей, та все ж погодилися із текстуальним (але лише як диспозитивним) аналізом [15].

Зауважимо, що згадані теорії й окремі концепції інколи співіснують без спроб визначити будь-яку з них як універсальну чи заперечити надбаня (здобутки, досягнення) й можливості інших теорій, що загалом притаманно для ліберальної концепції праворозуміння.

Розглянуті правові концепції, які активно обговорюються у світовій науковій юридичній літературі, дають підстави зробити висновок, що пошук сучасної інтерпретації права слід продовжувати, визначаючи взаємозв'язки між теорією, правотворчістю та юридичною практикою. На відміну від радянської концепції неможливості будь-яких суперечностей і невизначеності між правотворчістю й юридичною теорією та практикою, у країнах плюралістичної демократії вже у 80–90-х роках ХХ століття зверталася увага на концептуальне існування так званих реальностей правового регулювання й на особливості правотворчості, що насамперед забезпечує оприлюднення правових актів і їх фіксацію. Пізніше такі концепції ставали підґрунтям для критики чинної правової доктрини в процесі нормотворчості.

Висновки. Розглянуті новітні концепції, що спрямовані на більш глибоке визначення сутності права та його характеристик у сучасних умовах, дають можливість зробити декілька важливих зауважень і висновків.

Бурхливий розвиток теорій і методології правових досліджень демонструє багатогранність теоретичних (концептуальних) підходів, які умовно можна назвати методологічним плюралізмом. Маємо на увазі, що жодна тенденція пояснення сутності права сучасної юридичної науки не стала визначальною чи універсальною. Методологічний плюралізм передбачає велику кількість концепцій і наукових підходів, які спрямовані на більш глибоке усвідомлення права в його динамічному розвитку. Це, звичайно, ускладнює роботу дослідників, але в цих концепціях не можна не помітити прагнення якомога глибше зрозуміти сутність права, природу правового регулювання на тих чи інших етапах розвитку правових систем. Таким чином методологічний плюралізм, який ми визначили як вибухову ситуацію, став сучасною реальністю, яка існує незалежно від уявлень чи побажань дослідників.

Водночас можна констатувати, що чим складнішим стає механізм правового регулювання і правозастосування як на національному, так і на міжнародному рівні, тим складнішим стає завдання визначити сутність права, тим різноманітнішими виявляються концептуальні ідеї й методологічні рішення.

Що ж до української правової системи і відповідно розвитку сучасного українського праворозуміння, то питання різноманітності новітніх правових концепцій стає дедалі актуальнішим. Як і в інших демократичних державах, в Україні поставатимуть питання уніфікованої або принаймні обґрунтованої інтерпретації правових процесів, а відтак і розвитку правотворчості та юридичної практики, що неодмінно базуватиметься на розумінні новітніх правових концепцій, які треба вводити в науковий обіг, вивчати й аналізувати, не допускаючи зневажливого ставлення або ігнорування, адже *Ignorantia non est argumentum*.

Важливо зауважити, що новітні концепції права можуть бути усвідомлені саме в рамках правотворчості та юридичної практики. Тріада «право, правотворчість і юридична практика» – це основа розуміння сучасних правових концепцій. Безумовно, позитивним стало визначення в новітньому Законі України «Про правотворчу діяльність» основних параметрів правотворчості. Проте це

лише перший крок на шляху впорядкування багатогранної роботи і впливу на сучасну юридичну практику.

Водночас слід зробити деякі важливі зауваження. По-перше, поняття «правотворчість» не повністю збігається з поняттям «правотворча діяльність», чому й присвячений згаданий вище законодавчий акт. Правотворчість – поняття не тільки більш широке, а й покликане привернути увагу саме до регулятивного аспекту суспільних відносин, які виникають поза межами органів, що здійснюють правотворчу діяльність. По-друге, правотворчість і юридична практика існують як явища, які мають між собою іманентні зв'язки, і відповідно виникає необхідність наукового розуміння наслідків цих зв'язків. Саме на цьому ґрунті з'являються численні теоретичні конструкції, які намагаються пояснити явища, що виникають у розвинутих правових системах.

Іншим важливим висновком стало те, що застосування правового акта належить до сфери юридичної практики, що можна вважати основою доктринальної детермінованості, адже саме в цій площині виникають основні новітні концепції сутності права, утворюються концептуальні й доктринальні уявлення про функціонування права в конкретних умовах.

Для української юридичної науки важливо, що новітні концепції мають бути використані насамперед для доктринального усвідомлення сучасних юридичних і політико-правових процесів, а також для конкретної юридичної практики, включно з юридичною і особливо із судовою практикою. Зрозуміло, що без побудови сучасної судової системи, яка спроможна ставити й вирішувати складні юридичні питання, дотримуючись загальноновизнаних принципів права й параметрів судової діяльності, без усвідомлення і сприйняття новітніх правових концепцій Україна не зможе стати повноцінною, розвинутою і демократичною державою з плюралістичною методологією й сучасним державотворенням.

Список використаних джерел

1. Дія права: інтегративний аспект: монографія / кол. авторів; відп. ред. Н. М. Оніщенко. Київ: Видавництво «Юридична думка», 2010. 360 с.
2. Polanowski J. Neoclassical Administrative Law. *Harvard Law Review*. vol. 133, № 3, p. 853–919.
3. Edelson B., Stephenson M. The incompatibility of substantive canons and textualism. *Harvard Law Review*, vol. 137, № 2, p. 515–538.
4. Eskridge Jr. Textualism's defining moment. *Columbia Law Review*, 2023, vol. 123, 1611–1698.
5. Krishnakumar A. The Common Law as Statutory Backdrop. *Harvard Law Review*, december 2022, vol. 136, № 2, p. 659–667.
6. Siegel J. The Inexorable Radicalization of textualism. *University of Pennsylvania Law Review*, 2009, vol. 158, p. 117.
7. Dagan H. “The Realist Conception of Law”, *Reconstructing American Legal Realism & Rethinking Private Law Theory* (New York, 2013; online edn, Oxford Academic, 26 Sept. 2013).
8. Daniel D. Lee. Law and AI: Shaping the Future of legal practice with chat GPT. Amazon, Rindle Edition, 2023.
9. Deeks A. The judicial demand for explainable artificial intelligence. *Columbia Law Review*, vol. 119. № 7, p. 6–12; Deidre Roy. The Future of Law: Artificial Intelligence and the practice of law. Amazon, Rindle Edition, 2024.
10. Костицький М. В. Позитивізм як методологія юриспруденції. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2014. № 2. С. 16–35; Луцький Р. Позитивне право у сучасних наукових реаліях: монографія. Львів: СПОЛОТ, 2016. 412 с.
11. Sachs S. Originalism: standard and procedure. *Harvard Law Review*, 2022, vol. 135, № 3, p. 789.
12. Кубко Є. Використання міжнародних правових стандартів в Україні (питання теорії й практики). Проблеми застосування міжнародних стандартів у правовій системі України / за заг. ред. Є. Б. Кубка. Київ: ПрАт «Юридична практика», 2013. С. 61–74.
13. Sachs S. Originalism: standard and procedure. *Harvard Law Review*, 2022, vol. 135, № 3, p. 781–828.
14. Blaker J. Is intentionalist theory indispensable to statutory interpretation? *Monash University Law Review*, 2019, vol. 43, № 1.
15. Lui F. *Astrue v Ratliff* and the death of strong purposivism. *University of Pennsylvania Law Review*, 2011, vol. 159, p. 166–173.

References

1. Diiia prava: intehratyvnyi aspekt: monohrafiia / kol. avtoriv; vidp. red. N. M. Onishchenko. Kyiv: Vydavnytstvo «Iurydychna dumka», 2010. 360 s.
2. Polanowski J. Neoclassical Administrative Law. *Harvard Law Review*. vol. 133, № 3, p. 853–919.
3. Edelson B., Stephenson M. The incompatibility of substantive canons and textualism. *Harvard Law Review*, vol. 137, № 2, p. 515–538.
4. Eskridge Jr. Textualisms defining moment. *Columbia Law Review*, v. 123, 2023, 1611–1698.
5. Krishnakumar A. *The Common Law as Statutory Backdrop*. *Harvard Law Review*, vol. 136, № 2, december 2022, p. 659–667.
6. Siegel J. The Inexorable Radicalization of textualism. *University of Pennsylvania Law Review*, 2009, vol. 158, p. 117.
7. Dagan H. “The Realist Conception of Law”, *Reconstructing American Legal Realism & Rethinking Private Law Theory* (New York, 2013; online edn, Oxford Academic, 26 Sept. 2013).
8. Daniel D. Lee. *Law and AI: Shaping the Future of legal practice with chat GPT*. Amazon, Rindle Edition, 2023.
9. Deeks A. The judicial demand for explainable artificial intelligence. *Columbia Law Review*, vol. 119. № 7, p. 6–12; Deidre Roy. *The Future of Law: Antificial Intelligence and the practice of law*. Amazon, Rindle Edition, 2024.
10. Kostytskiy M. V. Pozytyvizm yak metodolohiia yurysprudentsii. *Filosofski ta metodolohichni problemy prava*, 2014, № 2, s. 16–35; Lutskiy R. Pozytyvne pravo u suchasnykh naukovykh realiakh: monohrafiia. Lviv: SPOLOT, 2016. 412 s.
11. Sachs S. Originalism: standard and procedure. *Harvard Law Review*, 2022, vol. 135, № 3, p. 789.
12. Kubko Ye. Vykorystannia mizhnarodnykh pravovykh standartiv v Ukraini (pytannia teorii y praktyky). V kn. *Problemy zastosuvannia mizhnarodnykh standartiv u pravovii systemi Ukrainy / za zah. red. Ye. B. Kubka*. Kyiv: PrAt «Iurydychna praktyka», 2013. S. 61–74.
13. Sachs S. Originalism: standard and procedure. *Harvard Law Review*, 2022, vol. 135, № 3, p. 781–828.
14. Blaker J. Is intentionalist theory indispensable to statutory interpretation? *Monash University Law Review*, v. 43, № 1, 2019.
15. Lui F. *Astrue v Ratliff and the death of strong porposivism*. *University of Pennsylvania Law Review*, 2011, vol. 159, p. 166–173.

Кубко Є. Б. Право як об'єкт теоретико-методологічного дослідження (сучасні концепції)

У статті розглядаються сучасні концепції розуміння права як об'єкта теоретико-методологічного дослідження. Спираючись на традиційні уявлення про право і його природу та сутність у різні історичні періоди, виходячи із сучасних впливів на правові системи, враховуючи їх одночасну стабільність і гнучкість, масштабність наукових інтерпретацій, розглядаються основні теоретико-методологічні засади права як об'єкта дослідження сучасної юридичної науки. На жаль, правова наука в Україні тривалий час не мала можливості розвиватися одночасно із світовою юриспруденцією й зазнала значних ідеологічних нашарувань. У статті розглянуті основні наукові концепції, які сьогодні обговорюються й активно сприймаються світовою юридичною практикою. Особливу увагу приділено науковим дослідженням американських вчених, які розглядають сучасні юридичні процеси на рівні новітніх правових концепцій і всіляко сприяють розвитку теоретичної думки. У статті побіжно розглянуті теорії (концепції) текстуалізму, оригіналізму, реального права (real law), інтенціоналізму, перпозивізму. Звертається увага на розуміння впливу штучного інтелекту на правову дійсність і на правові дослідження.

Ключові слова: теорія права, правова методологія, юридична практика, текстуалізм, оригіналізм, інтенціоналізм, «реальне право», перпозивізм, штучний інтелект.

Kubko Ie. B. Law as a Subject of Theoretical and Methodological Research (Modern Concepts)

The article examines modern concepts of understanding law as a subject of theoretical and methodological research, which makes it possible to define their main characteristics in general terms. The article looks into the main theoretical and methodological approaches in contemporary legal thought, based on the understanding of law, its nature, and essence in various historical periods, and taking into account contemporary influences on legal concepts, their simultaneous stability, and flexibility. Legal concepts that exist within the framework of scientific discussions and their practical use are considered in terms of their perception by legal and, in particular, judicial practice. It is a judicial practice related to law-making that provides the environment facilitating the development of the latest legal ideas and more or less established concepts of the essence of modern law. Unfortunately, for a long time, legal science in Ukraine did not have the opportunity to develop alongside the generally accepted areas of legal theory

and was affected by the influence of numerous ideological factors. The national legal science of Ukraine is actively removing the negative theoretical constructs of the past. At the same time, relying on the current national theoretical achievements and legal realities, it is trying to understand and, to a certain extent, adapt to the latest conceptual legal ideas, the main directions of which are highlighted in the article. The article examines the primary scientific concepts that are currently being debated globally and are actively embraced by legal practitioners. A particular emphasis is given to the scientific research conducted by American scholars, with the objective of highlighting contemporary legal procedures and occupying leading positions in their theoretical comprehension, at the level of the most recent legal concepts. The article examines the theories of textualism, originalism, the concept of real law, intentionalism, and purposivism in general. The impact of artificial intelligence on both legal reality and legal research is brought to the fore. The purpose of the article is to reveal the essence of the main theories of law which arise as a result of the US judicial practice and are transformed into the global theory of jurisprudence.

Key words: theory of law, legal methodology, legal practice, textualism, originalism, intentionalism, real law, purposivism, artificial intelligence.

DOI: 10.33663/2524-017X-2024-15-66-74